

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 vtrum homo ordinet omnia in vltimum finem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

est incompletum: ita repugnat hac eadem consistere simul duo, prima bona naturalia: quia neutrum esset primum quo inciperet motus uoluntatis. Et similiter repugnat eadem consistere duo prima specificantia: quia neutrum eorum esset specificas primo. unde haec rationes directe concludentes unitatem formalem ultimi finis in unoquoque (quia habet rationem completi naturalis & specificantis) primo simul concludunt, quod impossibile est simul poni huiusmodi rationem formalem in diuersis e regione co diuisis: ita ut distinguatur ipsa ratio formalis in eis, & fiant simul duo ultimi fines unius hominis: cum quo tamen stat, ut in littera dicitur, quod ratio ista ponatur in pluribus tamquam paribus tamquam paribus intergrabitur unum subiectum adaequatum illius.

¶ Sed unum hic occurrit nouorum duorum. Quomodo stat haec duo simul, quod quilibet peccator constituat sibi ultimum finem in illo communi tabili bono, ad quod intendit, cum aueritur a Deo peccando mortaliter: & quod non habeat simul in habitu diuersa ut ultimi fines, cum contingat eundem hominem simul esse in diuisis peccatis mortalibus, puta gula, & iniustitia: ita quod neutri per alterum afficitur: sed ebrietas eum secundum se delectat, & similiter in iustitia.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod omnes fines proximi peccatorum mortalium ueniunt in uno ultimo fine, qui est ipsemet peccator: quia amor sui usque in contemptum Dei constituit ciuitatem Babilonis, sicut amor Dei usque ad contemptum sui, ierusalem. Vnde huiusmodi peccator nec in gula, nec in iniustitia apparenti bono, seorsum constituit ultimum finem, cuius signum est, quod neutrum sibi sufficit: sed omnia commutabilia bona, ad quae

ultimus finis uoluntatis, non propter hoc alia excluduntur. ¶ 3 Præter. Voluntas per hoc quod constituit ultimum finem in aliquo, suam liberam potentiam non amittit: sed antequam constitueret ultimum finem suum in illo, puta in uoluptate, poterat constituere finem suum ultimum in alio, puta in diuitiis. ergo etiam postquam constituit aliquis ultimum finem suæ uoluntatis in uoluptate, potest simul constituere ultimum finem in diuitiis. ergo possibile est unius hominis uoluntatem simul ferri in diuersa, sicut in ultimos fines.

SED CONTRA. Illud in quo quiescit aliquis sicut in ultimo fine, hominis affectui dominatur, quia ex eo totius uitæ suæ regulas accipit: unde de gulosis dicitur Philip. 3. Quorum Deus uenter est, quia scilicet constituunt ultimum finem in delicijs uentris: sed sicut dicitur Matth. 7. Nemo potest duobus dominis seruire, ad inuicem scilicet non ordinatis. ergo impossibile est esse plures ultimos fines unius hominis ad inuicem non ordinatos.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est, quod uoluntas unius hominis simul se habeat ad diuersa sicut ad ultimos fines, cuius ratio potest triplex assignari.

Prima est, quia cum unumquodque appetat suam perfectionem, illud appetit aliquis ut ultimum finem, quod appetit ut bonum perfectum, & completiuum sui ipsius. Vnde Augustinus dicit 19. de ciuitate Dei: Finem hominum nunc dicimus, non quod consumitur ut non sit, sed quod perficitur ut plenè sit. Oportet igitur quod ultimus finis ita impleat totum hominis appetitum, quod nihil extra ipsum appetendum relinquatur: quod esse non potest, si aliquid extraneum ad ipsius perfectionem requiratur. unde non potest esse quod in duo sic tendat appetitus, ac si utrumque sit bonum perfectiuum ipsius.

¶ Secunda ratio est, quia sicut in processu rationis, principiu est id, quod naturaliter cognoscitur: ita in processu rationalis appetitus, qui est uoluntas, oportet esse principium id, quod naturaliter desideratur. hoc autem oportet esse unum: quia natura non tendit nisi ad unum. Principium autem in processu rationalis appetitus est ultimus finis: unde oportet id, in quod tendit uoluntas sub ratione ultimi finis, esse unum.

¶ Tertia ratio est, quia cum actiones

uoluntariæ ex fine speciem fortiantur, sicut supra habitum est, oportet, quod à fine ultimo, qui est communis, fortiantur rationem generis: sicut & naturalia ponuntur in genere secundum formalem rationem communem. Cum igitur omnia appetibilia uoluntatis, in quantum huiusmodi, sint unius generis, oportet ultimum finem esse unum: & præcipue, quia in quolibet genere est unum primum principium: ultimus autem finis habet rationem primi principij, ut dictum est. Sicut autem se habet ultimus finis hominis simpliciter ad totum humanum genus: ita se habet ultimus finis huius hominis ad hunc hominem. unde oportet, quod si cut omnium hominum est naturaliter unus finis ultimus, ita huius hominis uoluntas in uno ultimo fine statuatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omnia illa plura accipiebantur in ratione unius boni perfecti ex his constituti ab his, qui in eis ultimum finem ponebant.

AD SECUNDUM dicendum, quod etsi plura accipi possunt, quæ ad inuicem oppositionem non habeant: tamen bono perfecto opponitur, quod sit aliquid de perfectione rei extra ipsam.

AD TERTIUM dicendum, quod potestas uoluntatis non habet, ut faciat opposita esse simul: quod contingeret, si tenderet in plura disparata, sicut in ultimos fines, ut ex dictis patet.

ARTICVLVS VI.

Utrum homo omnia que uult, uelit propter ultimum finem.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod non omnia quæcunque uult homo, propter ultimum finem uelit. Ea enim quæ ad finem ultimum ordinantur, seriosa dicuntur, quæ si utilia: sed iocosa à serijs distinguuntur. ergo ea quæ homo iocose agit, non ordinat in ultimum finem.

¶ 2 Præterea. Philosophus dicit in principio * Metaphysic. quod scientiæ speculatiuæ propter se ipsas quærentur: nec tamen potest dici quod qualibet earum sit ultimus finis. ergo non omnia quæ homo appetit, appetit propter ultimum finem.

¶ 3 Præterea. Quicumque ordinat aliquid in finem, cogitat de illo si

peccator conuertitur, referuntur ad unum eorum finem, qui est simpliciter ultimus sibi. Ipsi summet, quoniam omnia appetit ut conferentia ad bonum proprium: ita quod huiusmodi bona non appetuntur ut fines ultimi simpliciter, sed ut fines ultimi partiales, ut. I. partes boni proprii, quod est simpliciter finis ultimus illius, & intentum in omni peccato mortali. Littera autem docet impossibile esse, quod unius simul sint plures fines ultimi simpliciter. Et propterea nulla est contrarietas inter proposita.

Super questionis prima articulum sextum.

IN 6. articulo. Unum oportet præ oculis semper habere, ut non fallamur. I. distinctio nem inter ultimum finem hominis formaliter, uel materialiter, quæ in art. 7. exprimitur. Ultimus. n. finis formaliter, nihil aliud est quam bonum perfectum cuiusque, ut in 5. dicitur articulo. Et de ultimo fine formaliter hic 6. articulo uerificatur primo: de ultimo autem fine materialiter uerificatur secundo, ut. I. induit illius rationem formalem: oportet enim quæcunque homo uult, quod uelit propter suam perfectionem: quoniam, ut in octauo dicitur Eth. Amabile quidem bonum, unicuique autem proprium. Et si hæc aduertisset Scotus, non diuisisset forte quæ scripsit 1. 4. dist. 49. illa quæ.

Utrum oia quæ appetit homo, appetat propter beatitudinem. Tenet. n. partem negatiuam: quia homo potest libere appetitu uelle non propter beatitudinem tam negatiuè, quam contrariè. Negatiuè quidem, ut quia intellectus potest aliud quod beatitudinem cogitare, & consequenter uoluntas uelletum quia intellectus potest aliud quod bonum considerare ut bonum in se, non considerando ut bonum ad finem: ergo & uoluntas potest uelle illud. Contrariè uero, quia stante certitudine beatitudinis in Deo &c. & malitia

in corp. ar.

inf. q. 60. art. 2. cor. & 4. di. 49. q. 1. art. 3. q. 4. & 1. cor. c. 100.

Art. 4. dist. 49. illa quæ. Utrum oia quæ appetit homo, appetat propter beatitudinem. Tenet. n. partem negatiuam: quia homo potest libere appetitu uelle non propter beatitudinem tam negatiuè, quam contrariè. Negatiuè quidem, ut quia intellectus potest aliud quod beatitudinem cogitare, & consequenter uoluntas uelletum quia intellectus potest aliud quod bonum considerare ut bonum in se, non considerando ut bonum ad finem: ergo & uoluntas potest uelle illud. Contrariè uero, quia stante certitudine beatitudinis in Deo &c. & malitia

c. s. non lon ge a pri. to. 3. A 4 forn-

Cap. r. non multum a prin. 10.5.

fornicationis, potest homo uelle fornicari. Sed hæc facillimè cedunt, si beatitudo, (de qua hic sermo non esset, nisi rō ul- mi finis hominis, & beatitudinis formaliter esset eadem quò ad hanc difficultatem) rectè confidetur. Non enim loquimur de ultimo fine formaliter: & dicimus quòd nihil potest appeti nisi ipse, aut propter ipsum. Et quòd nec negatiuè, nec contrariè potest aliter appeti. Et ad primum motiū Scoti, patet solutio in litera in responso ne ad tertium in hoc articulo, ubi dicitur, quòd intellectu aliud cogitante uoluntas uult propter ultimum finem virtualiter, & si non actualiter, & hoc sufficit. Ad secundum uero patet responsio ex dictis in eo articulo ad primum & ad secundum. Inde enim habetur, quòd quodcumque pariale bonum appetatur, appetitur saltem ut bonum appetentis: & consequenter propter ultimum finem. Nam ut in eodem corpore dicitur, inchoatio alicuius ordinatur ad cō summationem eius. Ad motum autem de contrariè appetibili, manifesta est responsio: quoniam nullus potest appetere contrarium suæ plenè pfectionis. quoniam quicquid appetit, appetit ut pfectionem habeat aliquam, quamuis appetat contra talem rem quæ est ultimus finis, ut patet in peccante moraliter: & præter illam, ut patet in peccante uenialiter. Nec te moueat, quòd etiam actus speculatiuos diligimus propter finem, quoniam ut hic, & inferius in quæstio. 13. articu. 3. ad primū, dicere potes, dicantur nō propter aliud, non per negationem ultimi finis, sed per negationem alterius proximi & proprii finis. Et similiter dicuntur fines aliorum non per affirmationem ultimi finis, sed in illo ordine &c.

ne; sed non semper homo cogitat de ultimo fine in omni eo quod appetit, aut facit: non ergo omnia homo appetit, aut facit propter ultimum finem.

SED CONTRA est, quod dicit * Augustinus. 19. de Ciuit. Dei. Illud est finis boni nostri, propter quod amantur cætera, illud autē propter seipsum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd necesse est quòd omnia quæ homo appetit, appetat propter ultimum finem, & hoc apparet duplici ratione. Primo quidem, quia quicquid homo appetit, appetit sub ratione boni: quod quidem si non appetitur ut bonum perfectum, quod est ultimus finis, necesse est ut appetatur ut tendēs in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad cō summationem ipsius: sicut patet tam in his quæ sunt a natura, quàm in his quæ sunt ab arte: & ita omnis inchoatio pfectionis ordinatur in pfectionem cō summam, quæ est propter ultimum finem. Secundo, quia ultimus finis hoc modo se habet in mouendo appetitum, sicut se habet in aliis motionibus primum mouens. Manifestum est autem, quòd causæ secundæ mouentes, non mouent, secundum quod mouentur a primo mouente: unde secunda appetibilia non mouent appetitū nisi in ordine ad primū appetibile, quod est ultimus finis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actiones ludicræ non ordinantur ad aliquem finem extrinsecum: sed tantum ordinantur ad bonū ipsius ludentis, prout sunt delectantes, uel requiem præstantes. bonum autem consummatū hominis, est ultimus finis eius.

Et similiter dicendum ad secundum de scientia speculatiua, quæ appetitur ut bonum quodam speculantis, quod comprehenditur sub bono completo, & perfecto, quod est ultimus finis.

AD TERTIUM dicendum, quod non oportet ut semper aliquis cogitet de ultimo fine, quando cumque aliquid appetit uel operatur: sed uirtus primæ intentionis quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cuiuscumque rei, etiam si de ultimo fine actu non cogitetur: sicut non oportet, quod qui uadit per uiam, in quolibet passu cogitet de fine.

NON ARTICVLVS VII.

Utrum sit vnus ultimus finis omnium hominum.

In articulo 7. & 8. nihil occurrit scribendum.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur quòd non omnium hominum sit vnus finis ultimus. Maxime enim uidetur ultimus finis esse hominis incommutabile bonum: sed quidam auertuntur ab incommutabili bono peccando. non ergo omnium hominum vnus est ultimus finis.

¶ 2. Præterea. Secundum ultimum finem tota uita hominis regulatur. Si igitur esset vnus ultimus finis omnium hominum, sequeretur quòd in hominibus non essent diuersa studia uiuendi: quod patet esse falsum.

¶ 3. Præterea. Finis est actionis terminus: actiones autē sunt singularium. Homines autem etsi conueniant in natura speciei, tamen differunt secundum ea quæ ad indiuidua pertinent non ergo omnium hominū est vnus ultimus finis.

SED CONTRA est, quod * Augustinus dicit 13. de Trinit. quòd omnes homines conueniunt in appetendo ultimum finem, qui est beatitudo.

RESPON. Dicendum, quòd de ultimo fine possumus loqui dupliciter. Vno modo secundum rationem ultimi finis: Alio modo secundum id, in quo finis ultimi ratio inuenitur. Quantum igitur ad rationem ultimi finis, omnes conueniunt in appetitu finis ultimi: quia omnes appetunt suam pfectionem adimpleri, quæ est ratio ultimi finis, ut dictum est. * Sed quantum ad id, in quo illa ratio inuenitur, non omnes homines conueniunt in ultimo fine. nam quidam appetunt diuitias, tanquam consummatum bonum: quidam uero uoluptatem: quidam uero quodcumque aliud, sicut & omni gustui delectabile est dulce. Sed quibusdam maxime delectabilis est dulcedo uini, quibusdam dulcedo mellis, aut alicuius talium. Illud tamen dulce oportet simpliciter esse melius delectabile, in quo maxime delectatur, qui habet optimum gustum: & similiter illud bonum oportet esse completissimum, quod tanquam ultimum finem appetit habens effectum bene dispositum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd illi qui peccant auertuntur ab eo, in quo uerè inuenitur ratio ultimi finis: non autem ab ipsa ultimi finis intentione, quam querunt falso in aliis rebus.

AD SECUNDUM dicendum, quòd diuersa studia uiuendi contingunt in hominibus propter diuersas res, in quibus queritur ratio summi boni.

AD TERTIUM dicendum, quòd etsi actiones sint singularium, tamen primum principium agendi in eis est natura, quæ tendit ad unum, ut dictum est.

ARTICVLVS VIII.

Utrum in illo ultimo fine alia creatura conueniam.

AD OCTAuum sic proceditur. Videtur quòd in ultimo fine hominis etiam oia alia conueniant. Finis enim respondet principio: sed illud quod est principium hominum, scilicet, Deus, est etiam principium omnium aliorum, ergo in ultimo fine hominis omnia alia conueniant.

¶ 2. Præterea. Dion dicit in li. de diu. no. * quod Deus conuertit oia ad seipsum, tanquam ad ultimum finem: sed

Sup. ar. 5. co. & 1. Eth. lec. 9. fin.

c. 3. & 4. 10. 3.

ar. 5. huius q.

ar. 5. huius q. Int. q. 103. ar. 2. & 2. di. 38. ar. 1. & 2. cor. & 1. con. c. 75 & lib. 3. c. 17. 25. & 27. fin. & 79. & uet. q. 5. ar. 6. ad 4. c. 10. tit. pti. & c. 4. 1. par. ante pau.